

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Alleen of Samen: De legitimiteit van het poldermodel

Weber, Martijn

Citation

Weber, M. (2023). *Alleen of Samen: De legitimiteit van het poldermodel*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3672165>

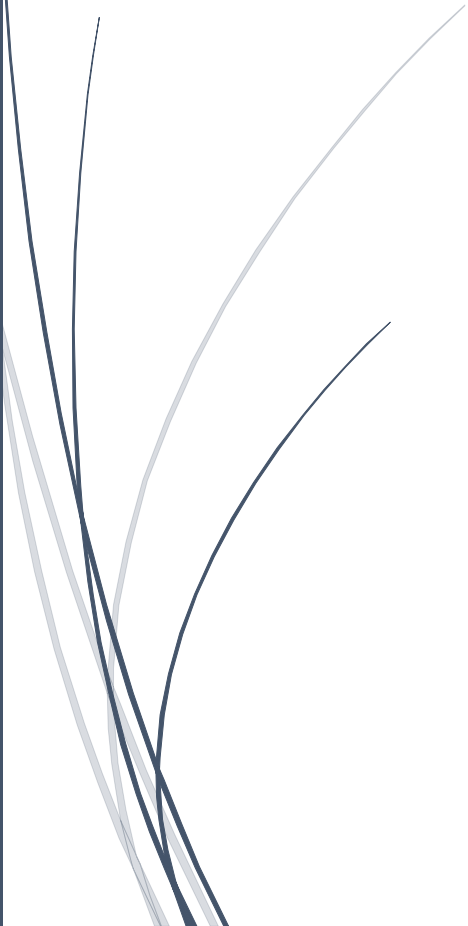
Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

6-10-2023

Alleen of samen

De legitimiteit van het poldermodel

Martijn weber
Universiteit Leiden
Woorden: 7103

Begeleider: Rik Joosen

Samenvatting

In dit onderzoek is er gekeken naar de relatie tussen de aanwezigheid van vakbonden bij het beleidsvormingsproces en de legitimiteit van het desbetreffende beleid. Legitimiteit is voor dit onderzoek in twee delen gesplitst namelijk: draagvlak en eerlijkheid. Verder is er gekeken of de vakbonden invloed zouden hebben op transparantie aangezien deze variabele van grote invloed kan zijn op legitimiteit. Voor dit onderzoek is een vragenlijst uitgezet en de resultaten hiervan zijn geanalyseerd met behulp van SPSS. Uit de analyse komt voort dat alleen eerlijkheid een positieve causaliteit heeft met de aanwezigheid van de vakbonden bij het beleidsvormingsproces. Om een definitief antwoord te krijgen over het effect van vakbonden op legitimiteit moet er meer onderzoek worden gedaan naar dit verschijnsel.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Theorie en hypothese.....	5
2.1 Legitimiteit.....	5
2.2 Draagvlak.....	6
2.3 Eerlijkheid.....	6
2.4 Transparantie	7
2.5 Corporatisme.....	7
2.6 hypothesen	8
3. Onderzoekdesign.....	9
3.1 De vragenlijst.....	9
3.2 Operationalisatie en variabelen	10
4. Resultaten.....	12
4.1 Demografische statistiek	12
4.2 Hypothese Draagvlak.....	13
4.3 Hypothese Eerlijkheid.....	14
4.4 Hypothese Transparantie	14
5. Conclusie	16
6. Discussie	18
Bijlage A.....	19
Bijlage B	22
Literatuurlijst	23

1. Inleiding

Nederland kent een lange en rijke overleg cultuur. Ook wel polderen genoemd. Hierbij praten belangroepen en sociale partners mee over het vormen van nieuw beleid (De Beer, 2016). Vooral op sociaal beleid word er veel gepolderd met sociale partners. Niet altijd met succes. Zo klapte in november 2018 het overleg voor de totstandkoming van een pensioenakkoord (Zuidervaart, 2018). Uiteindelijk is er toch een akkoord gekomen. Het nieuwe beleid zal op 1 juli 2023 in werking treden (Ministerie van Algemene Zaken, 2022). Vanaf 2028 zijn alle pensioenfondsen onderworpen aan nieuwe wet en regelgeving (Ministerie van Algemene Zaken, 2022).

Dit hebben we allemaal te danken aan het poldermodel. Of was het niet beter geweest om zonder Sociale partners dit beleid te formuleren? Wat belangrijk is om te weten is dat het poldermodel helpt om beleid democratischer te maken door externe partijen met verschillende belangen mee te laten praten.

Maar vindt de burger dat het beleid dat hier uit voort komt ook beter? Misschien nog wel een belangrijkere vraag vindt de burger dit beleid legitiemer en heeft het poldermodel nog wel een toekomst in Nederland? In dit experiment zal door de casus van het pensioenakkoord gekeken worden naar wat burgers vinden van het poldermodel vandaag de dag. Tijdens de overleggen over het pensioenakkoord worden vooral vakbonden aan tafel gevraagd. En wordt het beleid door hun te betrekken ook breder geaccepteerd in de maatschappij?

De vraag die in dit onderzoek centraal staat is: *Wat is het effect van het betrekken van vakbonden bij het beleidvormingsproces, op de legitimiteit van het pensioenakkoord?*

Dit onderzoek zal betrekking hebben op een enkele casus. Hierbij is gekozen voor het pensioenakkoord. Dit heeft voornamelijk twee redenen. Als eerste moest er beleid gekozen worden dat door polderen tot stand is gekomen. Ten tweede is er gekozen voor beleid dat op het moment niet veel aandacht krijgt in de media. Doordat pensioenen een zeer technisch onderwerp is en de media op dit moment weinig aandacht besteed aan de gekozen casus, zal de respondent hopelijk minder snel geneigd zijn te kiezen op basis van zijn/haar politieke voorkeur. Als de respondent het al op voorhand niet eens is met de uitkomst van beleid kan hij of zij wellicht hierdoor beïnvloed worden en niet meer neutrale keuzes maken in het beantwoorden van de vragen.

Polderen is in Nederland de norm geworden zeker als men kijkt naar sociaal beleid en sociale akkoorden. Polderen zorgt ervoor dat iedereen in de samenleving word gehoord. Althans dat was het idee toen men ermee begon. Maar door de teruglopende leden aantallen van de vakbonden (CBS, 2021) is het nog wel de vraag of al deze sociale partners nog wel de gehele bevolking vertegenwoordigen? Dit onderzoek is daarom relevant om te kijken of de burger nog steeds vindt dat door het betrekken van de vakbonden bij beleidsvorming er beter beleid ontstaat. Door de perceptie van legitimiteit te meten kan worden gekeken of de burger nog steeds achter het polder model staat of niet? Of is de achterliggende gedachten van het poldermodel uit beeld geraakt en heeft het zo zijn doel verloren?

Onderzoek over het verband tussen legitimiteit en corporatisme is niet nieuw (Beyers & Arras, 2021). Over het poldermodel is al veel onderzoek gedaan of het poldermodel nog wel legitiem is vandaag de dag (Keune, 2016; Braun, 2016; De Beer, 2016). Toch kan mijn onderzoek zeker wel een bijdrage leveren aan de bestaande literatuur. Door weer een nieuwe casus te pakken en verder in te zoemen op wie er dan precies aan tafel zit tijdens het polderen (in dit onderzoek de vakbonden) kunnen er nieuwe inzichten verkregen worden. Zo kan er

nog preciezer gekeken worden naar welke factoren een rol spelen bij het beïnvloeden van legitimiteit. Verder kan mijn onderzoek op het gebied van legitimiteit de literatuur die er al is versterken. Het onderzoek deelt legitimiteit op in twee factoren. Zo kan gekeken worden hoe deze factoren zich tegen elkaar verhouden en of ze inderdaad onderdeel zijn van legitimiteit of niet.

2. Theorie en hypothese

Hoofdstuk 2 zullen de concepten die centraal staan in dit onderzoek worden gepresenteerd. Hierna worden de hypothesen opgeteld aan de hand van de behandelde concepten en literatuur.

2.1 Legitimiteit

Legitimiteit is een veel voorkomend begrip in de bestuurskundige literatuur. Legitimiteit kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd, aan de hand van de verschillende context waarin het begrip wordt gebruikt. Daarom is het van belang om eerst een goede definitie van legitimiteit uiteen te zetten voordat we het kunnen gebruiken in het onderzoek.

Weber (1921/1978) beschreef als één van de eerste legitimiteit als de acceptatie van macht. Hierbij kan men al snel denken aan de acceptatie van een overheid die wetten oplegt aan de bevolking. In de literatuur wordt legitimiteit daarom ook vaak aan een overheid of leidinggevende van een land gekoppeld (Smoke, 1994; Hanberger, 2003; Coicaud, 2002).

Montenegro, de Wit en Iles (2016) bekijken het concept legitimiteit vanuit een nog grotere 'helikopter view'. Zij beschrijven in hun onderzoek dat legitimiteit moet worden gezien als iets breder dan wat Weber beschreef. Namelijk dat mensen 'iets' accepteren of steunen.

Dit 'iets' kan een overheid zijn maar hoeft dus niet volgens Montenegro, de Wit en Iles (2016). Zij beschrijven dat legitimiteit ontstaat door dialoog tussen actoren die iets aanbieden en het 'publiek' dat gebruikt maakt van de goederen/diensten van de actor.

Dit betekent dat legitimiteit op grotere maar ook op kleinere schaal te zien is tussen actoren en de burger en niet alleen op nationaal niveau tussen de overheid en de burger.

Smoke (1994) beschrijft dat er teveel gefocust wordt op de legitimiteit van de overheid.

Hij stelt dat beleid op zichzelf legitiem moet zijn. Dus beleid moet onafhankelijk bekeken worden en legitiem zijn zonder te kijken of de overheid die het beleid uitvoert legitiem is (Smoke, 1994). Als een overheid als legitiem wordt gezien kan het zo zijn dat zij nog steeds beleid opstelt waar burgers het niet mee eens zijn, dat het niet wordt nageleefd of waar tegen geprotesteerd wordt. Het desbetreffende beleid is niet legitiem en zo ook niet effectief.

Als een overheid niet als legitiem wordt bevonden maar wel beleid uitgeeft dat populair blijkt te zijn, dan wordt het beleid gesteund en gevolgd door de burger en kan het zo legitiem en effectief zijn.

Vandaag de dag zien we in steeds meer landen een dalende lijn in vertrouwen van de burger in de overheid (Hanberger, 2003). Ook in Nederland daalt het vertrouwen in de overheid de laatste twee jaar (NOS, 2022). Dit betekent dat ook het wantrouwen naar de overheid en haar beleid groeit, dit zagen vooral tijdens de corona-protesten tijdens de pandemie (Schraevesande, 2021). Door dalend vertrouwen en draagvlak voor de centrale overheid kan de legitimiteit van de overheid ook dalen. Het is dan nog belangrijker dat individueel beleid op zichzelf legitiem is. Als beleid individueel nog legitiem is dan kan het ook nog effectief zijn omdat burgers het beleid accepteren en zich eraan gedragen. Beleid hoeft dan niet te rusten op de legitimiteit van een overheid of ander uitvoerend orgaan (Matti, 2009; Hanberger, 2003).

In dit onderzoek wordt gekeken naar de legitimiteit van beleid, namelijk van de nieuwe pensioenwet. Hierbij wordt dus expliciet niet gekeken naar de legitimiteit van het kabinet of naar de overheid als geheel. Ik focus me puur op het beleid dat is gemaakt door het Ministerie

van Sociale Zaken en Werkgelegenheid met de belangrijkste partners zoals de vakbonden. De definitie van legitimiteit die ik aanneem is: de algehele acceptatie en vertrouwen in een bepaald beleid. Deze kan hoog of laag zijn, en dus kan de legitimiteit van een beleid ook hoog of laag zijn.

Legitimiteit is een lastig begrip om te meten, daarom splits ik het begrip op in twee onderdelen die ik afzonderlijk van elkaar kan meten. Aan de hand van de literatuur is gekozen om het concept legitimiteit op te splitsen in draagvlak en eerlijkheid. Aan de hand van deze twee variabelen kan ik zien of legitimiteit daalt of stijgt als vakbonden aanschuiven aan de onderhandelingstafel. Naast de variabelen draagvlak en eerlijkheid is er tevens voor gekozen om het concept transparantie te meten. Dit concept komt vaak in de literatuur voor, als het gaat over legitimiteit en de wetenschappelijke literatuur is verdeeld over de invloed van transparantie op legitimiteit. Transparantie is dus geen onderdeel van het concept legitimiteit maar kan het wel beïnvloeden.

2.2 Draagvlak

Als eerste word er gekeken naar draagvlak. Draagvlak is voor beleid heel belangrijk. Zonder draagvlak word beleid vaak niet geaccepteerd door de maatschappij.

Weber was er al vroeg bij door in zijn boek 'Economy and Society' (1921/1978) legitimiteit als volgt te beschrijven (vrij vertaald naar het Nederlands): Legitieme heerschappij is de situatie waarin het bevel van de leider de handelingen van de onderdanen beïnvloedt op dezelfde manier als wanneer deze groep het bevel op eigen initiatief had uitgevoerd.

Weber stelt in zijn boek dat legitimiteit ontstaat als beleid word gevoerd die burgers of werknemers zelf ook hadden geïmplementeerd, waarbij er geen gebruik word gemaakt van een straf of beloning.

Het gaat hierbij om 'natuurlijk draagvlak'. Als er meer draagvlak is onder de bevolking dan word beleid meer legitiem bevonden. Door draagvlak zal de bevolking beleid sneller accepteren. Door groter draagvlak te creëren kan beleid dus als meer legitiem worden beschouwd.

2.3 Eerlijkheid

Als tweede factor word door de literatuur beschreven dat gelijkwaardigheid gelijkstaat aan een hogere mate van legitimiteit. Tyler & Jackson (2014) hebben onderzoek gedaan naar hoe legitimiteit in de publieke sector verhoogd kan worden. Een belangrijke uitkomst van het onderzoek was dat legitimiteit volgens de burger niet afhangt van het uiteindelijke genomen besluit, maar of het besluit op iedereen evenveel betrekking heeft. Een besluit waar burgers het niet mee eens zijn maar wel gelijkwaardig is en op iedereen wordt toegepast word wel gezien als legitiem.

Grimes (2016) beschrijft in haar artikel dat legitimiteit inderdaad verhoogt word door 'Fairness' (eerlijkheid). Ze beschrijft dat je onmogelijk iedereen tevreden kan stellen als je gaat onderhandelen over een nieuwe wet met alle belangroepen en burgers die de gevolgen van de wet zullen ondervinden. Het is daarom belangrijk om goede procedures en regels te hebben voor een eerlijke uitkomst van het proces. Zodat ook de burger voelt dat alles eerlijk is verlopen en dat bij de uitkomst iedereen gelijk behandeld is (Tyler, 2006). Een hogere mate van eerlijkheid bij de uitkomst van het proces verhoogt dus de legitimiteit van het genomen besluit.

2.4 Transparantie

Als laatste factor word er in de literatuur veel gesproken over de link tussen legitimiteit en transparantie (Worthy, 2010; De Fine Licht, 2011).

Schmidt (2013) beschrijft in haar artikel dat er veel word gekeken naar de input en output van besluitvorming. De input gaat over de participatie die vooraf gaat aan het besluitvormingsproces en de output wordt gedefinieerd met de vraag: Hoe effectief is de uitkomst van het besluitvormingsproces?

Schmidt stelt dat er te weinig wordt gekeken naar de 'Throughput' van het proces. Dit noemt zij de 'zwarte doos' van het besluitvormingsproces. 'De zwarte doos' gaat over de periode tussen de input en de output. De tijd waarin politici en beleidmakers daadwerkelijk het beleid vormen. De legitimiteit word in dit artikel gezien als de mate van transparantie en openheid die gepaard gaat bij het proces (Thoughtput). Schmidt stelt dat een hoge mate van transparantie leid tot meer legitimiteit en een hogere waardering voor de input en de output. In de literatuur zijn ook tegengeluiden te horen over de positieve link tussen transparantie en legitimiteit. De Fine Licht (2011) beschrijft in haar artikel dat er geen positieve link is tussen transparantie en legitimiteit van beleid. Zij beaamt dat er geen empirisch bewijs is voor een link tussen transparantie en legitimiteit.

Curtin en Meijer (2006) stellen dat transparantie op zichzelf niet de legitimiteit van beleid kan verhogen. Wel stellen zij dat het de verspreiding van legitimiteit kan bevorderen door meer informatie over bepaald beleid onder de bevolking te verspreiden. Door een hoge mate van transparantie komen meer mensen in aanraking met hoe het beleid is gevormd. Dit kan dan leiden tot een verhoging van de legitimiteit van het beleid mits het beleid 'goed' is. Met goed word bedoeld dat het beleid nog steeds wel draagvlak onder de bevolking moet hebben. Als transparantie ertoe leid dat mensen meer inzicht krijgen in wat in hun ogen slecht beleid is dan kan transparantie ervoor zorgen dat legitimiteit onder de bevolking daalt.

Transparantie kan op zichzelf niet de legitimiteit verhogen of verlagen maar kan wel het effect van andere factoren die invloed hebben op legitimiteit versterken (De Fine Licht, Naurin, Esaiasson & Gilljam, 2014).

2.5 Corporatisme

Voordat de hypothesen worden opgesteld moet eerst nog een ander concept worden besproken namelijk corporatisme. Het poldermodel dat we hier in Nederland toepassen is in essentie gebaseerd op het concept van corporatisme. Corporatisme wordt beschreven als een beleidsvormingsproces dat wordt gekenmerkt door een samenwerking verband tussen publieke en private actoren (Molina & Rhodes, 2002). Vooral het neo-corporatisme heeft veel raakvlakken met ons poldermodel. Het neo-corporatisme kenmerkt zich vooral door meer aandacht te verplaatsen naar het sociale aspect van corporatisme dan alleen maar te kijken naar het economische belang (Schmitter, 1974).

Er is nog heel weinig onderzoek gedaan naar de precieze relatie van sociale actoren op de legitimiteit van beleid tijdens het proces van corporatisme. Zeker omdat hedendaagse vakbonden in veel gevallen voor bijvoorbeeld loonsverhoging of een nieuwe CAO niet met de overheid om tafel hoeven te zitten. Deze onderhandelingen zijn buiten de overheid om met de desbetreffende sector. Alleen als het om loonverhoging gaat van medewerkers in dienst bij de overheid dan onderhandelen de vakbonden met de overheid. Ook tijdens het opstellen van sociaal economisch beleid dat alle werknemers aangaat worden de vakbonden uitgenodigd bij het ministerie. Toch kan uit de literatuur en nieuwberichten worden aangenomen dat het

misschien niet zo goed gaat met de legitimiteit van beleid mede mogelijk gemaakt door vakbonden. Vakbonden verliezen al jaren leden en in 2021 waren nog maar 1.4 miljoen Nederlanders lid van een vakbond (NOS, 2021). Hierdoor kan je niet meer als vakbond zeggen dat je namens alle werknemers van Nederland spreekt. De literatuur spreekt over een dalende ‘vakbond-legitimiteit’ door de opkomt van nieuwe sociale actoren anders dan de vakbonden (Bondy, 2021).

In dit onderzoek kijken we niet naar de omvang van vakbonden en focussen we ons alleen op de vraag of zij legitimiteit verhogen van beleid. Daarom zal worden gekeken in het opstellen van de hypothese naar hoe de vakbonden werken en of dit invloed zal hebben op de drie variabelen die worden gemeten. Met de theorie over hoe de drie variabelen legitimiteit beïnvloeden zal dan een hypothese worden opgesteld.

2.6 hypothesen

Op basis van deze theorieën zal ik een hypothese opstellen voor elk van de drie variabelen.

1. De vakbonden zullen het besluit dat is gemaakt met het ministerie van SZW eerst voorleggen aan hun leden. De leden kunnen dan over dit beleid stemmen. Als de leden voor het beleid stemmen kan er aangenomen worden dat er binnen de leden draagvlak is en zo ook draagvlak onder een deel van de maatschappij. Daarom luidt de eerste hypothese:

Door het betrekken van vakbonden bij het opstellen van de nieuwe pensioenwet, wordt er meer draagvlak gecreëerd.

2. Door verschillende vakbonden te betrekken bij het beleidvormingsproces krijgt de onderhandelingstafel een eerlijkere verdeling van belangen. De vakbonden verdedigen de belangen van hun leden en werknemers in het algemeen. Soms zijn de belangen van de overheid anders dan wat de bevolking wil. Door meerdere grote partijen aan tafel te hebben kan er eerlijker onderhandeld worden, omdat dan elke partij iets verliest en iets winst. Hierdoor zal de nieuwe wet eerlijker zijn dan wanneer deze was gemaakt door één partij. Hierdoor zal de bevolking het beleid als eerlijker zien dan wanneer het beleid door enkele partij wordt samengesteld.

Daarom luidt de tweede hypothese:

Het betrekken van vakbonden bij het opstellen van de nieuwe pensioenwet, heeft een positief effect op de mate van eerlijkheid van het beleid.

3. Transparantie is een lastig concept. De ‘zwarte doos’ waarover Schmidt in haar artikel sprak is ook hier aanwezig, aangezien de gesprekken tussen het ministerie en de vakbonden veelal achter gesloten deuren plaatsvonden. Hierdoor kan het zijn dat transparantie laag wordt bevonden door de bevolking. In de literatuur wordt er gesproken over een positief effect, een negatief effect en transparantie als katalysator van legitimiteit. Toch kan de transparantie hoger worden bevonden omdat de vakbonden wel aan hun leden en de media vertellen wat hun eisen zijn en waar ze mee bezig zijn. Dus de derde hypothese luidt als volgt:

Het betrekken van vakbonden bij het opstellen van de nieuwe pensioenwet, heeft een positief effect op de transparantie van het beleidsproces.

3. Onderzoekdesign

in hoofdstuk 3 zal worden belicht hoe het onderzoek is uitgevoerd. Eerst zal worden besproken hoe de survey is gemaakt en welke onderdelen deze had. Vervolgens wordt er besproken hoe de variabelen zijn verwerkt tot vragen.

3.1 De vragenlijst

Om de invloed van vakbonden op de legitimiteit van beleid te onderzoeken heb ik gekozen voor een survey onderzoek. Dit onderzoek is daardoor prospectief omdat ik zelf mijn data verzamel met een zelfgemaakte vragenlijst. De vragenlijst is via verschillende kanalen verspreid om een zo groot mogelijk veld aan respondenten te bereiken. Hierdoor zal de externe validiteit van het onderzoek worden verhoogd.

Het survey experiment werd als volgt opgebouwd: Alle respondenten kregen eerst vijf vragen over zichzelf. Dat waren vragen over leeftijd en bijvoorbeeld opleidingsniveau.

Daarna werden ze willekeurig onderverdeeld in drie groepen. Elke groep kreeg precies dezelfde vragen maar een ander stuk tekst te lezen.

Aan het begin van het onderzoek krijgen de respondenten een kleine beschrijving van de pensioenwet. Wat houdt deze in en wat zijn de belangrijkste punten. Dit om ervoor te zorgen dat iedereen ongeveer dezelfde kennis heeft over het onderwerp. Als de respondenten eenmaal zijn onderverdeeld krijgen ze nog een stuk tekst te lezen. Deze stukken tekst worden gebracht als kleine nieuwartikelen van de NOS. Hierin staat hoe de nieuwe pensioenwet tot stand is gekomen.

In het nieuwartikel bij groep 1 wordt duidelijk vermeld dat de wet tot stand is gekomen door overleg en samenwerking tussen het ministerie en de vakbonden.

In het nieuwsartikel bij groep 2 wordt duidelijk vermeld dat dit niet het geval was en dat het ministerie uiteindelijk in zijn eentje verantwoordelijk is voor het maken van de nieuwe pensioenwet.

In het nieuwsartikel bij groep 3, de controle groep, worden beide partijen niet genoemd. En wordt er alleen data genoemd over wanneer er akkoorden zijn gesloten maar er wordt expliciet niet vermeld wie aan de onderhandelingstafel zat.

Alle drie de nieuwartikelen zijn fictief waarbij het nieuwartikel bij groep 1 is geschreven zoals het in werkelijkheid is gegaan. Het nieuwartikel bij groep 2 is geheel fictief. Dit is gedaan zodat tijdens de data-analyse de groepen en hun antwoorden kunnen worden vergeleken.

Aan het einde van de survey wordt aan de respondenten duidelijk gemaakt dat de nieuwartikelen die ze hebben gelezen niet echt zijn. Zodat men geen verkeerd beeld krijgt van de manier waarop in Nederland wetgeving tot stand komt. De respondenten mogen namelijk niet na de enquête met het idee achterblijven dat de vakbonden niet waren betrokken bij het wetgevingsproces, omdat dat niet waar is en puur is opgeschreven voor het onderzoek. Er wordt kort beschreven hoe de pensioenwet echt tot stand is gekomen. Er wordt tevens een link naar de NOS nieuws-site gegeven met artikelen over de gang van zaken van de nieuwe pensioenwet.

Voor dit onderzoek is random sampling gebruikt. In de praktijk houdt dit in dat het programma Qualtrics (waarmee de survey is gemaakt) de respondenten aan het begin van de vragenlijst willekeurig heeft onderverdeeld in de drie groepen. Hierdoor had elke groep evenveel respondenten. De groepen corresponderen met de verschillende nieuwartikelen die de respondenten te lezen kregen.

3.2 Operationalisatie en variabelen

Het betrekken van vakbonden

De onafhankelijke variabele voor dit onderzoek is de aanwezigheid van vakbonden bij de overleggen over nieuw beleid. Door de respondenten in verschillende groepen te plaatsen kan goed gemeten worden hoe de aanwezigheid van vakbonden invloed heeft op de legitimiteit van beleid. Ter verduidelijking: groep 1 had het nieuws artikel waarin de samenwerking tussen het ministerie en de vakbonden expliciet word benoemd. Groep 2 heeft een nieuwartikel waarin expliciet wordt gemeld dat de vakbonden waren betrokken en het ministerie de wet zelf heeft gemaakt zonder overleg. Groep 3 is de controle groep waarin geen van de twee partijen (ministerie en vakbonden) zijn benoemt en de respondent dus uiteindelijk weinig informatie krijgt en vooral op eigen inzicht moet antwoorden.

Draagvlak

Door legitimiteit op te splitsen in twee nieuwe variabelen heb ik ervoor gekozen om 3 vragen in totaal te stellen over legitimiteit en twee vragen over transparantie.

Om draagvlak te meten is er een Likert schaal (1 t/m 7) gebruikt voor de vragen over draagvlak (Larsson et al., 2020). Hierbij werd eerst gekeken of de respondenten in zijn geheel positief waren over de nieuwe wet om zo natuurlijk draagvlak te meten (Weber, 1921/1978). Als tweede werd er gevraagd naar de acceptatie van de wet. Gaan de respondenten de nieuwe wet accepteren of niet, wat kan leiden tot protesten zoals we hebben gezien in Frankrijk (telegraaf, 2023). Bij beide vragen en ook de rest van de vragen werd een schuiver ingezet zodat de respondent meer gemak ervaart bij het invullen van de survey. Op de Likert schaal stond op 1 = heel negatief tot 7 = heel positief. De tweede vraag stond er op de as van de Likert schaal het volgende 1 = geen acceptatie en 7 = veel acceptatie.

De cronbach alpha voor de variabele is 0.88.

Eerlijkheid

Voor de afhankelijke variabele eerlijkheid is één vraag gesteld die uit eerder onderzoek vaker naar voren kwam (Beyers & Arras, 2021; De Fine Licht 2011). Ook hierbij gebruik ik een 7-punt Likert schaal om te meten hoe eerlijk de respondenten de nieuwe pensioenwet vinden. Hierbij was 1 = heel oneerlijk tot 7 = heel eerlijk.

Transparantie

Voor de laatste afhankelijke variabele zijn er twee vragen bedacht. Allebei belichten ze een ander punt van de besproken literatuur. Vraag één om transparantie te meten gaat vooral over de 'ouput' van het proces. Dus hoe transparant is de uitkomst van het proces geweest. De tweede vraag (voor de vragen zie Appendix A) gaat vooral over hoe transparant de respondenten het proces vonden. Deze vraag is dus vooral gesteld om de transparantie van de 'throughput' te meten. Beide vragen zijn met een 7-punt Likert schaal (De Fine Licht, 2011) gemeten. Voor beide vragen werden de cijfers gelinkt aan 1 = heel oneerlijk tot 7 = heel eerlijk. De cronbach alpha voor de variabele Transparantie is 0.76.

Controle variabelen

Aan het begin van het onderzoek kreeg iedere respondent een aantal vragen gesteld over wie zij zijn. Hierdoor kan ik later ook zien of de groepen goed gelijk verdeeld zijn en of er bijzondere verschillen zijn binnen en tussen de groepen.

Elke respondent heeft vijf vragen beantwoord over zichzelf. Allereerst over geslacht, namelijk bent u man of vrouw? Daarna heb ik de respondenten gevraagd naar leeftijd. Daarna kwam er

een vraag over woonplaats, waarbij de respondent werd gevraagd in welke provincie hij of zij op dit moment woont. Voor dit specifieke onderzoek was het belangrijk om te vragen of de respondenten lid waren van een vakbond. Dit zou namelijk hun antwoorden kunnen beïnvloeden. En als laatste werd er gevraagd wat de hoogste opleiding was die de respondenten hadden genoten. Al deze controle variabelen kunnen namelijk als ze niet goed worden verdeeld invloed hebben en zo een verkeerd beeld geven van de resultaten van het onderzoek.

Bijvoorbeeld het CBS heeft onderzoek gedaan naar het vertrouwen in de politiek en 2020 was er een groot verschil in hoeveel vertrouwen ‘jongeren’ en ‘ouderen’ hadden in de politiek. Jongeren (60% vertrouwen) hebben volgens het CBS duidelijk meer vertrouwen in ambtenaren dan ouderen (40% vertrouwen) (Exel & Schmeets, 2022). Dit zijn belangrijke verschillen die dus in het onderzoek goed verdeeld moeten zijn om de interne validiteit te waarborgen.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen allereerst de resultaten uit de enquête besproken worden. Hierbij zal vooral worden ingegaan op de demografische kenmerken van de groep als geheel. Daarna zal besproken worden hoe de respondenten zijn verdeeld over de drie groepen.

Vervolgens zal voor elke hypothese en de bijpassende variabele de resultaten uit de groepen worden vergeleken. Als laatste wordt voor elke hypothese een ANOVA analyse uitgevoerd om te kijken of de verschillen in groepen significant zijn en de hypothesen kunnen worden bevestigd of verworpen.

4.1 Demografische statistiek

De groep van in totaal 102 respondenten was niet helemaal gelijk verdeeld qua verhouding man/vrouw. De totale groep bestaat voor 59.8% (N=61) uit vrouwen en voor 40.2% uit mannen (N=41). Bij één van de drie groepen zie je deze verhouding niet terug, bij groep 3 zijn meer mannen ingedeeld dan vrouwen.

Bij de leeftijden is één groep oververtegenwoordigd namelijk de groep tussen de 18 – 35 (54.9%, N=56). In tegenstelling tot de man vrouw verdeling is deze leeftijdsgroep wel beter verdeeld over de drie groepen dan de man vrouw verdeling. De 67+ zijn perfect verdeeld namelijk elke groep heeft er N=5.

Op de vraag of de respondenten lid zijn van een vakbond heeft de overgrote meerderheid 'nee' ingevuld (85.3%, N=87). De overige respondenten die 'ja' invulde (14.7%, N=15) zijn evenwichtig verdeeld over de drie groepen.

Het merendeel van de respondenten is hoog opgeleid (Bachelor, master of PhD) namelijk 87.3% (N=89). Naar verhouding is groep 2 de meest hoogopgeleide groep van dit onderzoek met 32 hoogopgeleide respondenten (94.1%) en 2 laagopgeleide respondenten (5.9%). Dit haalt de externe validiteit naar beneden, hierover meer in het 'Discussie' hoofdstuk.

Bijna alle respondenten komen uit Zuid-Holland. Dat valt te verklaren aan de hand van de middelen die ik tot mijn beschikking had om de vragenlijst uit te zetten. 86.3% (N=88) van de respondenten komt uit Zuid-Holland, deze zijn evenwichtig verdeeld onder de drie groepen. Daarnaast zijn er vijf provincies (Utrecht, Zeeland, Limburg, Gelderland en Drenthe) met 2 of minder respondenten en vier provincies (Flevoland, Overijssel, Friesland en Groningen) met 0. Voor een compleet overzicht van de respondenten zie Bijlage B.

De verdeling van de respondenten is automatisch gedaan door het programma Qualtrics. Voordat ik verderga met het analyseren van de data wil weten of de verschillen tussen de groepen kan komen door een ongelijke verdeling van de respondenten op basis van hun demografische kenmerken.

Alle respondenten hebben verschillende persoonlijke vragen beantwoord die van invloed kunnen zijn op hoe ze de vragenlijst invullen. Ze kunnen een zogeheten bias hebben tegenover de samenwerking van het ministerie met de vakbonden. Deze bias kan ik niet wegnemen van mensen, wat ik wel kan analyseren is of de verdeling van respondenten die bijvoorbeeld vrouw zijn geleidelijk is verdeeld over de drie groepen. Hierbij wordt er niet gekeken naar de totale hoeveelheid respondenten die man of vrouw zijn, maar of deze evenwichtig zijn verdeeld over de drie groepen. Als dat niet zo is kan dat de interne validiteit van het onderzoek aantasten.

Ik heb een chi-kwadrats toets uitgevoerd om te kijken om de demografische kenmerken van de respondenten gelijk verdeeld was. Hiervoor heb ik bij alle vijf de controle variabelen aangenomen dat de verdeling van de respondenten over de groepen evenwichtig was. De

nulhypothese voor alle vijf de variabelen is dus dat de verdeling over de drie groepen evenwichtig is. De resultaten van de chi-kwadraattoets van alle vijf de variabelen is te zien in tabel 1. In tabel 1 is te zien dat alle vijf de variabelen een significantie hebben van boven de significantie waarde van $p \leq 0,05$. Dit betekent dat ik de nulhypothese bij alle vijf de variabelen kan aannemen en dat de respondenten op basis van hun demografische kenmerken evenwichtig zijn verdeeld over de drie groepen. Dit betekent dat de interne validiteit van het onderzoek gewaarborgd wordt. Ik kan er nu van uitgaan dat verschillen in de beantwoorde vragen tussen de groepen of worden veroorzaakt door het wel of niet aanwezig zijn van de vakbonden of door een andere variabele die ik hier niet toets.

Tabel 1

Chi-kwadraattoets

	Value	df	Significantie
Geslacht	4,976	2	0,083
Leeftijd	8,250	6	0,220
Opleiding	8,126	8	0,421
Provincie	12,136	14	0,595
Lidmaatschap	0,469	2	0,421

4.2 Hypothese Draagvlak

Om te kijken of de hypothese over draagvlak kan worden aangenomen is er een oneway ANOVA uitgevoerd. Om dit mogelijk te maken zijn eerst de twee enquête vragen over draagvlak samen gevoegd. Dit is gedaan door de twee rijen met data samen te voegen tot één variabele. Voordat er wordt gekeken naar de ANOVA analyse wordt eerst gekeken naar de means van de drie groepen die zijn onderzocht. De groep waarbij de vakbond aanwezig was ($M = 4.882$), de groep waarbij de vakbond niet aanwezig was ($M = 4.456$) en de controle groep ($M = 4.623$). de mean van deze drie groepen en dus de antwoorden van de respondenten liggen in lijn met de hypothese en de theorie die behandeld is. Als vakbonden aanwezig zijn bij de onderhandelingen over het nieuwe pensioenbeleid dan stijgt het draagvlak en dus de legitimiteit. Om de ANOVA uit te voeren is eerst er een test of homogeneity of variances gedaan (Levene-test) om te kijken of de variatie tussen de groepen min of meer gelijk was. Aangezien er geen significantie ($P = 0.374$) is gevonden bij deze test kan de ANOVA voortgezet worden en kunnen de resultaten als betrouwbaar worden gezien. Uit de ANOVA (Tabel 2) kunnen we stellen dat de hypothese juist wordt ontkracht. Uit de ANOVA is op te maken dat er geen significantie is tussen de aanwezigheid van de vakbonden en draagvlak ($F(2, 99) = 1.574$, $P = 0.212$). Er is dus geen causaliteit tussen het wel of niet betrekken van vakbonden bij het beleidsproces en het draagvlak onder burgers.

Tabel 2

ANOVA analyse Draagvlak

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,534	2	1,767	1,574	0,212
Within Groups	111,184	99	1,123		
Total	114,718	101			

Dit betekent dat de eerste hypothese kan worden weerlegd. De theorie van Weber over dat legitimiteit stijgt als draagvlak stijgt kan door de uitkomst van het experiment nog steeds kloppen. Als men puur kijkt naar de uitkomst van dit experiment dan kan er geconcludeerd worden dat vakbonden mee laten besluiten over beleid in ieder geval geen invloed heeft op draagvlak wat onderdeel is van legitimiteit.

4.3 Hypothese Eerlijkheid

Om de hypothese van de variabele eerlijkheid te testen gebruiken we hetzelfde stappenplan als de vorige hypothese. Eerst kijken we naar de beschrijvende statistiek die volgt uit de resultaten van de enquête. Om de kijk op eerlijkheid van de respondenten te meten was er maar één vraag gesteld. De cijfers van deze vraag vormen dan ook de enige resultaten voor het aannemen of weerleggen van de hypothese. Net zoals bij de resultaten voor draagvlak zijn de means van de groepen in lijn met wat er voortkomt uit de theorie. Met de mean van de groep één waar de vakbonden aanwezig zijn ($M = 4.910$) het hoogst, daarna groep drie de controle groep ($M = 4.440$) en als laagste waarde groep twee de groep waar de vakbonden niet aanwezig waren ($M = 4.150$). Dit ligt in lijn met de theorie waar bij Grimes (2016) stelt dat legitimiteit verhoogd als de perceptie van mensen over de eerlijkheid van het proces omhoog gaat.

Om een ANOVA uit te mogen voeren word eerst een Levene-test uitgevoerd. Deze laat een significant ($P = 0.021$) resultaat zien waardoor de variatie tussen de drie groepen niet gewaarborgd is. Daarom zal er getest worden op significantie door een Welch- en Brown-Forsythe test (Tabel 3). Deze twee test methoden zijn robuuster en kunnen daarom in dit geval beter een betrouwbaarder significantieniveau aantonen dan ANOVA.

De Welch test laat een significante relatie ($P = 0.007$) zien tussen het betrekken van vakbonden bij het besluitvormingsproces en de mate van eerlijkheid en dus ook legitimiteit. De Brown- Forsythe test laat ook een significante relatie ($P = 0.008$) zien tussen het betrekken van vakbonden bij het besluitvormingsproces en de mate van eerlijkheid.

Tabel 3

Welch en Brown-Forsythe analyse

	Statistic	df1	df2	Sig.
Welch	5,415	2	62,575	0,007
Brown-Forsythe	5,143	2	87,186	0,008

We zien dus een significant positief effect van aanwezigheid van vakbonden op legitimiteit. De tweede hypothese kan op basis van deze resultaten worden aangenomen. De aanwezigheid van vakbonden bij het beleidsproces heeft een positieve invloed op de mate van eerlijkheid van het proces. Omdat in dit onderzoek legitimiteit is opgesplitst in twee factoren waarvan eerlijkheid er één is kan dus ook gezegd worden dat de mate van legitimiteit stijgt als er vakbonden aanwezig zijn bij het beleidsvormingsproces.

4.4 Hypothese Transparantie

De laatste hypothese zal ook weer worden getest via dezelfde stappen als de twee andere hypothesen. De means van de groepen vertonen dezelfde trend als de andere twee variabelen. Waarbij de hoogste waarde te vinden is bij de groep met de vakbonden aanwezig ($M = 4.147$)

en de laagste bij de groep waar de vakbonden niet aanwezig waren ($M = 3.618$). De controle groep zat weer tussen beide groepen in ($M = 4.000$).

Ook voor variabele transparantie willen we een ANOVA test uitvoeren. Eerst word er een Levene-test ($P = 0.864$) gedaan waarbij er geen significantie niveau word gemeten dus de variatie in de groepen is gelijk genoeg voor een ANOVA. In de beschrijvende statistiek zien we dat de means laten zien wat we verwacht hadden in de hypothese. Als we dan kijken naar de ANOVA analyse (Tabel 4), is er te zien dat deze verschillen in means niet statistisch significant ($F(2, 99) = 2.422, P = 0.094$) zijn.

Tabel 4
ANOVA analyse Transparantie

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	5,078	2	2,539	2,422	0,094
Within Groups	103,794	99	1,048		
Total	108,873	101			

De transparantie is hoger in de groep met de vakbonden aanwezig maar er is geen statistisch significante correlatie gevonden dat de vakbonden daar iets mee te maken hebben. De hypothese die was opgesteld in het theoretisch kader is hiermee verworpen. De resultaten die we zien zijn in lijn met de verwachtingen maar zijn niet de oorzaak van de aanwezigheid van vakbonden. Met een redelijk verdeelde steekproef is het moeilijk te zeggen waar het verschil van de means tussen de groepen dan wel vandaan komt.

Als men puur kijkt naar de uitkomsten van de vragenlijst kan het toeval zijn dat de vragen over draagvlak en transparantie hoger scoren bij groep 1 (vakbonden aanwezig) dan bij groep 2 (vakbonden niet aanwezig.). Een andere oorzaak is dat er nog een variabele invloed uitoefent die niet word ondervraagd in dit onderzoek. In onderstaande tabel zijn de gemiddeldes van alle vijf de vragen te zien.

Tabel 5
Gemiddelde per vraag

	Groep 1	Groep 2	Groep 3
Draagvlak vraag 1	4,61	4,50	4,44
Draagvlak vraag 2	5,03	4,70	4,71
Eerlijkheid vraag 1	4,80	4,20	4,45
Transparantie vraag 1	4,53	3,77	4,36
Transparantie vraag 2	3,80	3,55	3,61

Wat opvalt is dat alle respondenten in groep 1 de vragen op een schaal van 1 tot 7 beantwoorden met hogere cijfers dan niet alleen groep 2 maar ook de controle groep, namelijk groep 3. Op basis van de analyse kunnen we stellen dat er een causaliteit bestaat tussen eerlijkheid en het wel of niet aanwezig van de vakbonden, maar voor de andere twee variabelen kunnen we dat niet stellen. Hier is dus meer onderzoek voor nodig om te bepalen of het toeval is of dat er andere variabelen of factoren aanwezig zijn die dit kunnen verklaren.

5. Conclusie

In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste bevindingen worden samengevat en zal er antwoord worden gegeven op de hoofdvraag.

In dit onderzoek is gekeken of de legitimiteit van beleid wordt verhoogd door het betrekken van vakbonden bij het beleidsvorming proces. Het beleid dat hiervoor als casus is gekozen is het pensioenakkoord. Eerst is legitimiteit opgesplitst in twee factoren namelijk draagvlak en eerlijkheid. Hierna is er een vragenlijst opgesteld met vijf specifieke vragen over draagvlak eerlijkheid en transparantie. Transparantie is meegenomen in de vragen aangezien, transparantie wordt benoemd als één van de belangrijkste factoren als het gaat om beïnvloeding van legitimiteit. De antwoorden van 102 respondenten zijn geanalyseerd en getoetst aan de hypothesen die vooraf zijn voortgekomen uit de literatuur.

Vanuit de literatuur kwam naar voren dat als vakbonden aanwezig zijn bij het beleidsvormingsproces legitimiteit en transparantie zullen stijgen. In de resultaten zien we dit ook terug. Bij alle vijf de vragen is er een positieve correlatie terug te vinden. Bij alle vijf de vragen zijn de scores in groep 1 (vakbonden aanwezig) hoger dan de scores in groep 2 (vakbonden niet aanwezig).

Bij de variabele draagvlak is er echter geen significant verband gevonden tussen het betrekken van vakbonden en stijging van draagvlak onder de bevolking. De hypothese die is opgesteld kan niet worden aangenomen. De theorie van Weber (1921/1978) die hier is gebruikt voor het opstellen van de eerste hypothese is na dit onderzoek niet minder waar. Draagvlak kan nog steeds worden gezien als een belangrijke factor van het concept legitimiteit, maar in dit onderzoek wordt deze legitimiteit door iets anders beïnvloed dan de vakbonden.

De tweede bouwsteen van legitimiteit is eerlijkheid. Uit de literatuur kwam naar voren dat eerlijkheid wordt omschreven als, iedereen gelijk behandelt worden en voor iedereen dezelfde regels gelden (Tyler & Jackson, 2014). De hypothese die hieruit voortkwam, gaf aan dat eerlijkheid zou toe nemen als vakbonden aanwezig waren tijdens het beleidsvormingsproces. Tijdens het analyseren van de data is er inderdaad een significant verband gevonden tussen eerlijkheid en de aanwezigheid van de vakbonden. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat wanneer de vakbonden aanwezig zijn de eerlijkheid van het beleid wordt verhoogd. Omdat eerlijkheid een onderdeel is van legitimiteit wordt hierdoor ook direct de legitimiteit verhoogd. De hypothese over eerlijkheid kan worden aangenomen.

Aan de analyse van de laatste variabele transparantie kunnen interessante conclusies worden verbonden. De respondenten scoorden gemiddelde de transparantie in groep 1 hoger dan die in groep 2, wat betekent dat er sprake was van een hogere transparantie met de vakbonden aanwezig. Echter was er geen significante relatie tussen het wel of niet aanwezig zijn van de vakbonden en transparantie. Uit de literatuur die is besproken blijkt dat transparantie op zichzelf geen directe invloed uitoefent op legitimiteit. Transparantie voert echter invloed uit op andere factoren die de legitimiteit van beleid kunnen versterken (De Fine Licht, Naurin, Esaiasson & Gilljam, 2014). Dit kan een verklaring zijn voor de verhoogde score van draagvlak in groep 1 tegenover de lagere score van groep 2. Verder onderzoek zou moeten uitwijzen of er misschien andere factoren hier aanwezig waren die de uitkomsten van de scores kunnen verklaren.

De hypothese over transparantie kan verworpen worden aangezien er geen significant verband is gevonden tussen de variabelen.

Een antwoord geven op de onderzoeksvraag is lastig omdat er niet één duidelijke conclusie is te trekken. Uit dit specifieke onderzoek blijkt dat er geen verband bestaat tussen de aanwezigheid van vakbonden en draagvlak. Wel is er een significante causaliteit gevonden tussen de vakbonden en eerlijkheid. Uiteindelijk heeft het betrekken van vakbonden dus een positief effect op de legitimiteit aangezien 50% waaruit legitimiteit bestaat, namelijk eerlijkheid, omhoog gaat als vakbonden betrokken zijn.

Bij de variabele transparantie is ook geen significant verband gevonden met de aanwezigheid van vakbonden. Toch is hier wel specifiek en meer onderzoek voor nodig om transparantie helemaal uit te sluiten als we kijken naar variabelen die invloed kunnen uitoefenen op legitimiteit.

Op de vraag, *wat is het effect van het betrekken van vakbonden bij het beleidvormingsproces, op de legitimiteit van het pensioenakkoord?* Kan op dit moment, met de resultaten die voor ons liggen, worden gezegd dat: Het betrekken van vakbonden bij het beleidvormingsproces heeft een deels positief effect op de legitimiteit van het pensioenakkoord.

6. Discussie

In dit laatste hoofdstuk zal er worden gekeken naar de beperkingen die het onderzoek heeft. Hoe kan het beter en wat zijn de aanbevelingen voor vervolgonderzoek? Verder zal er gekeken worden of op basis van de resultaten of er aanbevelingen kunnen worden gedaan voor beleid.

Legitimiteit is een breed concept en vaak lastig te definiëren. Voor dit onderzoek was legitimiteit opgesplitst in twee factoren namelijk draagvlak en eerlijkheid. Uiteindelijk kan je draagvlak in misschien nog wel meer factoren splitsen. Dit zou betekenen een grotere vragenlijst maar wel specifiekere resultaten. Vanwege de beperkte middelen en tijd voor dit onderzoek is gekozen om het bij twee factoren te houden. Toekomstig onderzoek zou zich naast draagvlak en eerlijkheid kunnen richten op meer factoren.

Eén factor die ik zou adviseren om in de toekomst toe te voegen aan de set controle variabelen is politieke voorkeur. De politieke voorkeur van respondenten kan een sterke bias opleveren op bepaalde beleidsterreinen. Zo kan de interne validiteit van het onderzoek in gevaar komen.

De resultaten van het onderzoek zijn slecht te generaliseren op al het Nederlandse beleid waarbij de vakbonden betrokken zijn, daarom kan er nog weinig worden gezegd over de implicaties op landelijk beleid.

Wat duidelijk naar voren kwam is dat onder de 102 respondenten een ongelijke verdeling was in voornamelijk opleiding en woonplaats. Het overgrote deel van de respondenten was hoogopgeleid (HBO/WO of hoger) en bijna iedereen was woonachtig in Zuid-Holland. Daarnaast waren de ‘jongeren’ (18-35 jaar) in de meerderheid tegenover de ‘ouderen’ (35+). Dit komt voort uit hoe de vragenlijst is verspreid onder de bevolking. Ik heb de vragenlijst vooral verspreid door mijn eigen sociale netwerk te gebruiken. Hierdoor zijn de resultaten niet representatief als we kijken naar de gehele Nederlandse bevolking. Voor vervolg onderzoek is het daarom ook beter als de vragenlijst landelijker wordt uitgezet via een medium dat makkelijk te bereiken is voor iedereen, waardoor er een betere afspiegeling van de samenleving komt.

Om een duidelijk beeld te krijgen van het effect van vakbonden op legitimiteit van beleid zou er meer beleid moeten worden onderzocht. Dit onderzoek is gericht op het pensioenakkoord, maar de vakbonden hebben bij meerdere beleidvormingsprocessen aan tafel gezeten. Dit onderzoek zou je op verschillende andere casussen kunnen uitvoeren. Als je naast de casus het onderzoek hetzelfde houdt is het interessant om de resultaten van verschillende casussen met elkaar te vergelijken. Zo kan men zien of de resultaten hetzelfde blijven of dat ze ernstig van elkaar verschillen. In beide gevallen kan er vervolg onderzoek worden gedaan voor het vinden van misschien wel meer factoren die legitimiteit in deze setting beïnvloeden.

In de resultaten van dit onderzoek is een positieve correlatie gevonden tussen legitimiteit en de vakbonden. Bij één van de bouwstenen van legitimiteit zelfs een positieve significante causaliteit. Op basis van deze gegevens kunnen we het ministerie van sociale zaken adviseren om op dit moment verder te gaan met het uitnodigen van vakbonden voor het beleidvormingsproces. Dus doorgaan met polderen zoals we dat vandaag de dag kennen.

Bijlage A

De enquête

Voorwoord:

Bedankt voor het meedoen aan dit surveyexperiment over de nieuwe pensioenwet.

De resultaten van deze vragenlijst zullen gebruikt worden voor mijn masterscriptie en zullen anoniem verwerkt worden. De survey duurt ongeveer 5 minuten.

Eerst worden enkele algemene vragen over u gesteld, daarna begint het onderzoek.

Hier krijgt een kort nieuwartikel van de NOS te lezen over hoe het wetvoorstel voor de nieuwe pensioenwet tot stand is gekomen.

Om uw geheugen een beetje op te frissen zijn hier nog even de belangrijkste feiten over de nieuwe pensioenwet:

De Wet toekomst pensioenen is een nieuwe wet, ook wel Pensioenwet 2023 genoemd, die door de Tweede Kamer is aangenomen. Indien de wet ook in de eerste kamer wordt aangenomen, dan zal deze waarschijnlijk met terugwerkende kracht per 01-01-2023 in werking treden in Nederland. Het doel van deze wet is om het pensioenstelsel te moderniseren en beter aan te laten sluiten bij de veranderende arbeidsmarkt en demografische ontwikkelingen. De belangrijke ontwikkelingen zijn:

- Transparanter en persoonlijker pensioenstelsel*
- AOW-leeftijd stijgt minder snel*
- Beter pensioenafspraken voor vervroegd stoppen met werken voor mensen met zwaar werk*
- Extra keuzerecht voor iedereen bij pensioen*
- Beter nabestaandenpensioen*
- Plannen voor verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen (AOV)*

Bron: rijksoverheid.nl

De vragen:

1. Wat is uw geslacht?

- Vrouw
- Man

2. Wat is uw leeftijd?

- 18 t/m 35
- 36 t/m 50
- 51 t/m 66
- 67 +

3. In welke provincie woont u?

- Noord-Holland
- Zuid-Holland
- Utrecht
- Zeeland
- Noord-Brabant
- Limburg

- Gelderland
- Flevoland
- Overijssel
- Drenthe
- Friesland
- Groningen

4. Bent u lid van een vakbond?

- Ja
- Nee

5. Wat is de hoogste opleiding die u heeft genoten?

- Basisschool
- Middelbare school
- Bachelor (HBO/WO)
- Master (WO)
- Doctor, PhD

De Drie teksten die de drie groepen afzonderlijk van elkaar te lezen kregen:

Groep 1: Op 30 maart 2022 heeft minister Schouten het langverwachte wetsvoorstel 'Wet Toekomst Pensioenen' aan de Tweede Kamer aangeboden. Deze wet is een akkoord dat is gesloten tussen het kabinet en de vakbonden. Zij hebben samen om tafel gezeten om deze wet op te stellen. Samen hebben zij gekeken wat er nodig is voor de steeds veranderende arbeidsmarkt. Na de instemming van de leden van de vakbonden kon de wet naar de tweede kamer voor goedkeuring van de politieke partijen.

Groep 2: Op 30 maart 2022 heeft minister Schouten het langverwachte wetsvoorstel 'Wet Toekomst Pensioenen' aan de Tweede Kamer aangeboden. De wet die origineel uit een akkoord moest vloeien tussen het ministerie en de vakbonden is uiteindelijk een document geworden dat is opgesteld door alleen het ministerie zelf. De onderhandelingen tussen het ministerie en de vakbonden zijn na de coronamaatregelen van afgelopen jaren om onbekende redenen nooit hervat.

Groep 3: Op 30 maart 2022 heeft minister Schouten het langverwachte wetsvoorstel 'Wet Toekomst Pensioenen' aan de Tweede Kamer aangeboden. Deze wet is het uitvloeisel van het pensioenakkoord dat in 2019 is gesloten. Dit akkoord was al in de maak onder het vorige kabinet en is nu klaar voor politieke goedkeuring.

Daarna werden de laatste vragen gesteld:

6. Wat is uw houding ten aanzien van de nieuwe pensioenwet?

1	2	3	4	5	6	7
Heel negatief					Heel positief	

7. Hoe bereid bent u om de wet te accepteren?

1	2	3	4	5	6	7
Geen acceptatie					Veel acceptatie	

Bijlage B

Tabel 1B

verdeling geslacht en leeftijd over de drie groepen

Conditie	Groepsgrootte (N)	Geslacht Man	Vrouw	Leeftijd 18 – 35	36 – 50	51 – 66	67+
Groep 1	34	14	20	17	3	9	5
Groep 2	34	9	25	17	0	12	5
Groep 3	34	18	16	22	0	7	5
Totaal	102	41	61	56	3	28	15

Tabel 2B

Verdeling lidmaatschap vakbond en opleidingsniveau over de drie groepen

Conditie	Groepsgrootte (N)	Vakbond Ja	Nee	Opleiding VO	MBO	HBO/WO	Master	PhD
Groep 1	34	4	30	4	4	13	12	1
Groep 2	34	5	29	1	1	15	17	0
Groep 3	34	6	28	3	2	18	11	0
Totaal	102	15	87	8	7	46	40	1

Tabel 3B

verdeling woonplaats over de drie groepen

Provincie	Groep 1	Groep 2	Groep 3	Totaal
Noord-Holland	2	1	1	4
Zuid-Holland	30	32	26	88
Utrecht	0	0	1	1
Zeeland	0	0	2	2
Noord-Brabant	1	1	1	3
Limburg	1	0	1	2
Gelderland	0	0	1	1
Flevoland	0	0	0	0
Overijssel	0	0	0	0
Drenthe	0	0	1	1
Friesland	0	0	0	0
Groningen	0	0	0	0

Literatuurlijst

- Beyers, J., & Arras, S. (2021). Stakeholder consultations and the legitimacy of regulatory decision-making: A survey experiment in Belgium. *Regulation & Governance*, 15(3), 877–893. <https://doi.org/10.1111/rego.12323>
- Bondy, A. S. (2021). New Labor Actors Under Corporatism: Complementarity and the Renewal of Class Representation for Precarious Workers. *Critical Sociology*, 47(3), 425–439.
- Braun, C. (2016). Het Nederlandse Poldermodel langs de democratische meetlat. Over representativiteit, verantwoording en belangenvertegenwoordiging. In M. Keune (red.), *Nog steeds een mirakel? Over de legitimiteit van het poldermodel* (pp. 37-60). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021, 2 november). *Opnieuw minder vakbondsleden in 2021*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/44/opnieuw-minder-vakbondsleden-in-2021>
- Coicaud, J. M. (2002). *Legitimacy and politics: A contribution to the study of political right and political responsibility*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press
- Curtin, D., & Meijer, A. J. (2006). Does transparency strengthen legitimacy? *Information polity*, 11(2), 109-122.
- De Beer, P. (2016). Een nieuwe koers voor het poldermodel? *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 32(4), 347- 352.
- De Fine Licht J (2011) Do We Really Want to Know? The Potentially Negative Effect of Transparency in Decision Making on Perceived Legitimacy. *Scandinavian Political Studies* 34, 183–201.
- De Fine Licht, J., Naurin, D., Esaiasson, P., & Gilljam, M. (2014). When does transparency generate legitimacy? Experimenting on a context-bound relationship. *Governance*, 27(1), 111-134.
- Exel, J., & Schmeets, H. (2022). 4. Vertrouwen in instituties. *Centraal Bureau voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/vertrouwen-in-medemens-en-instituties-voor-en-tijdens-de-pandemie/4-vertrouwen-in-instituties>

Grimes, M. (2006). Organizing consent: The role of procedural fairness in political trust and compliance. *European Journal of Political Research*, 45(2), 285-315.

Hanberger, A. (2003). Public policy and legitimacy: A historical policy analysis of the interplay of public policy and legitimacy. *Policy Sciences*, 36, 257-278.

Keune, M. (2016). *Nog steeds een mirakel? De legitimiteit van het poldermodel in de eenentwintigste eeuw*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Matti, S. (2009). *Exploring public policy legitimacy: a study of belief-system correspondence in Swedish environmental policy* (Dissertation).

Molina, O., & Rhodes, M. (2002). *Corporatism: The Past, Present, and Future of a Concept*. *Annual Review of Political Science*, 5, 305–331.

Montenegro de Wit, M., & Iles, A. (2016). Toward thick legitimacy: Creating a web of legitimacy for agroecology. *Elementa: Science of the Anthropocene*, 4, 1-24.

Ministerie van Algemene Zaken. (2022, 23 december). *Pensioenakkoord: een transparanter en persoonlijker pensioenstelsel*. Pensioen | Rijksoverheid.nl.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/pensioen/toekomst-pensioenstelsel>

NOS. (2022, 20 september). Enquête: vertrouwen in de politiek is enorm laag. NOS.
<https://nos.nl/collectie/13915/artikel/2445243-enquete-vertouwen-in-de-politiek-is-enorm-laag>

NOS. (2021, 2 november). Vakbonden blijven leden verliezen: bijna 100.000 in twee jaar. NOS. <https://nos.nl/artikel/2404160-vakbonden-blijven-leden-verliezen-bijna-100-000-in-twee-jaar>

Schmidt, V. (2013). Democracy and Legitimacy in the European Union Revisited: Input, Output and 'Throughput'. *Political Studies*, 61(1), 2-22

Schmitter P. (1974). *Still the century of corporatism?* *Rev. Polit.* (36):85–131

Schravesande, F. (2021, 26 januari). 'Het fundamentele wantrouwen is het grootste risico'. *NRC*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/01/25/het-fundamentele-wantrouwen-is-het-grootste-risico-a4029140>

Smoke, R. (1994). On the importance of policy legitimacy. *Political Psychology*, 15(1), 97-110.

Telegraaf. (2023, 16 maart). *Protesten in Frankrijk nadat regering pensioenhervorming doordrukt*. [telegraaf.nl](https://www.telegraaf.nl).

Tyler, T. R. (2006). Psychological perspectives on legitimacy and legitimation. *Annual Reviews. Psychology*, 57, 375-400

Tyler, T., & Jackson, J. (2014). Popular Legitimacy and the Exercise of Legal Authority: Motivating Compliance, Cooperation, and Engagement. *Psychology, Public Policy, and Law*, 20(1), 78-95

Weber, M., (1921/1978). 'Economy and Society' UCA Press, Berkley

Worthy, Ben. 2010. "More Open but Not More Trusted? The Effect of the Freedom of Information Act 2000 on the United Kingdom Central Government." *Governance* 23: 561-582.

Zuidervaart, B. (2018, 21 november). The day after: iedereen geeft elkaar de schuld van het mislukken van het pensioenakkoord, Trouw. Geraadpleegd op <https://www.trouw.nl/democratie/the-day-after-iedereen-geeft-elkaar-de-schuld-van-hetmislukken-van-het-pensioenakkoord-~a676e35c/>